

ALTHOFF, Gerd. *Moc rituálů: Symbolika a vláda ve středověku*. Praha: Karolinum, 2024.

Július Palaj

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License

(<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Author

Mgr. Július Palaj
Comenius University in Bratislava,
Faculty of Law
julius.palaj@flaw.uniba.sk

DOI:

<https://doi.org/10.46282/hti.2025.17.1.1103>

Stredoveké kroniky a legendy sú plné príbehov a detailov, ktoré sa modernému čitateľovi môžu javiť ako zbytočné. Z akého dôvodu kronika spomína poradie usadenia kniežat na kráľovskom zhromaždení? Prečo je podstatné, že šľachtic nesie kráľovi meč? Uvedené detaily sú príkladmi rituálnej formy komunikácie, ktoré sú pre kronikárov danej doby veľmi podstatné, keďže v stredoveku významným spôsobom formovali verejné konanie vládnucej vrstvy. Gerd Althoff, nemecký historik zaoberajúci sa stredovekom, sa vo svojej knihe *Moc rituálů: Symbolika a vláda ve středověku* zaoberá práve vznikom a formovaním takýchto rituálov a ich politicko-mocenským významom.

Autor sa vo svojej publikácii zameriava na obdobie stredoveku a najmä na rituály využívané vládnuťou elitou, teda najmä kráľom, šľachtou či duchovenstvom, z geografického hľadiska sa zaoberá najmä rituálmi z územia Franskej a neskôr Východofranskej ríše. Publikácia je prehľadne členená do šiestich častí, v ktorých autor postupne popisuje vznik jednotlivých rituálov, ich zmenu a ďalší vývoj, od nástupu dynastie Merovejcov na franský trón až do neskorého stredoveku. Zároveň ich člení podľa funkcie akú plnili, keďže prostredníctvom rituálov bolo možné napríklad uzavrieť mier medzi znepriatelenými stranami, vyjadriť spoločenskú a mocenskú hierarchiu zúčastnených, formulovať sporné nároky či demonštrovať panovnícke cnosti. Pri každom zo spomenutých rituálov vysvetľuje jeho verejno-mocenský význam ako i dôležitosť malých detailov a zmien pri jeho výkone. Rituály museli byť podľa autora dopredu naplánované a následne zahrané, keďže ich neúspešné prevedenie bolo riskantné (z dôvodu možnej straty cti) pre všetkých zúčastnených.

Ústredným rituálom, ktorého vývoj môžeme pozorovať v celom diele, je akt prostrácie. Práve prostredníctvom nej autor poukazuje na premenlivosť rituálnej formy a zmien v jej záväznosti. Obzvlášť pútavou je časť venujúca sa vývojom rituálov konajúcich sa pri stretnutiach panovníka a pápeža. Rituál prostrácie s pobožkaním nôh pápeža alebo služba štolby (panovník viedol pápežovho koňa) sa stali argumentmi v boji o investitúru, kedy uvedené rituály mali naznačovať dominanciu pápežskej moci nad svetskou.

Za negatívum považujem najmä malú geografickú rozmanitosť, keďže autor sa vo väčšine diela venuje len ríšskemu prostrediu a len na pár výnimiek nepoukazuje na prax z iných krajín. Je na škodu veci, že sa autor nepokúsil porovnať rituálnu prax s ďalšími štátmi, i keby to bolo iba pri jednom druhu rituálu. Zároveň by bolo pre čitateľa obohacujúce, ak by autor podrobnejšie vysvetlil pôvod a dôvody vzniku konkrétnych foriem rituálnej komunikácie.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že uvedená kniha patrí medzi veľmi významné historické diela. Gerd Althoff relatívne jednoduchým jazykom sprístupňuje širšej verejnosti problematiku stredovekých symbolov a rituálov. Na praktických príkladoch poukazuje na ich silu a záväznosť a zaujímavým spôsobom dokazuje ich rozmanité využitie v stredovekom svete.